

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

МАУП

**МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ
ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ
СТУДЕНТІВ
з дисципліни
“ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ”
(для бакалаврів)**

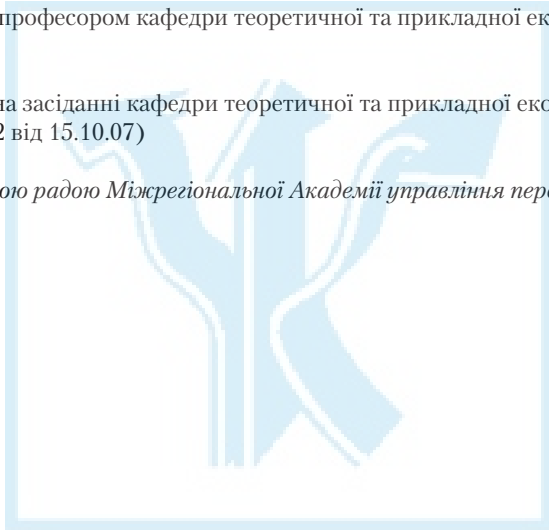
МАУП

Київ
ДП «Видавничий дім «Персонал»
2008

Підготовлено професором кафедри теоретичної та прикладної економіки
В. В. Осокіною

Затверджено на засіданні кафедри теоретичної та прикладної економіки
(протокол № 2 від 15.10.07)

Схвалено Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом

Осокіна В. В. Методичні рекомендації щодо забезпечення самостійної роботи студентів з дисципліни “Економічна теорія” (для бакалаврів). — К.: ДП «Вид. дім «Персонал», 2008. — 58 с.

Методичні рекомендації містять пояснювальну записку, тематичний план дисципліни, зміст самостійної роботи студентів, контрольні питання для підготовки до іспиту, критерії оцінювання знань студентів, а також список літератури.

- © Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП), 2008
- © ДП «Видавничий дім «Персонал», 2008

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Програма з дисципліни “Економічна теорія” для неекономічних спеціальностей вищих навчальних закладів має певну специфіку порівняно з програмою для економічних спеціальностей. Це зумовлено як особливістю професійної підготовки, так і кількістю годин, відведених на цей предмет. Тому особливої уваги заслуговує методичне забезпечення організації й активізації самостійної роботи студентів, яка є складовою навчального процесу, основним засобом опанування навчального матеріалу в позааудиторний час.

Мета самостійної роботи студентів з дисципліни “Економічна теорія” – сформуванню економічний світогляд учасника суспільного виробництва, здатного до самостійної підприємницької діяльності в умовах ринкової економіки; допомогти йому оволодіти економічним інструментарієм прийняття раціональних господарських рішень в умовах обмеженості ресурсів і альтернативних варіантів їх використання.

Завданнями самостійної роботи студентів з цієї дисципліни є засвоєння, закріплення і систематизація відповідних теоретичних знань, а також їх застосування на практиці. Самостійна робота студентів забезпечує їх підготовку до поточних аудиторних занять та виконання модульних контрольних робіт.

Згідно із завданнями дисципліни “Економічна теорія” студенти повинні:

- науково обґрунтувати загальні основи економічного життя суспільства;
- розкрити закономірності розвитку суспільного виробництва;
- з’ясувати методологічні основи механізму дії економічних законів та їх використання у процесі господарської діяльності;
- вивчити закономірності функціонування ринкової економіки;
- пізнати основи мікро- та макроекономічного рівня господарювання;
- з’ясувати роль економічної теорії у розробці шляхів формування соціально-орієнтованої економічної системи суспільства.

Зміст самостійної роботи студентів з дисципліни “Економічна теорія” визначається навчальною програмою дисципліни, а також цими методичними матеріалами.

У процесі самостійної роботи студентів з метою самоконтролю набутих знань активно використовуються контрольні питання, ключові

поняття, тестові та розрахункові завдання. Мета теоретичних завдань визначити рівень засвоєння студентом основних закономірностей і принципів розвитку економіки, методичних положень, які є фундаментальними поняттями економічної теорії. Практичні завдання покликані визначити вміння студента застосовувати теоретичні знання при визначенні конкретних економічних ситуацій та знаходження шляхів вирішення проблем.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН
дисципліни
“ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ”

№ пор.	Назва змістового модуля і теми	Лекції (Л)	Семінари (СЗ)	Сам. роб. студ. (СРС)
1	2	3	4	5
	Змістовий модуль I. Загальні засади теорії економічного розвитку суспільства і основи ринку			
1	Економічна теорія: предмет, методи, функції	2	2	2
2	Економічні потреби та виробничі можливості суспільства	2	2	4
3	Суть, структура та типи економічних систем	2	–	2
4	Форми організації суспільного виробництва	–	2	2
5	Суть та еволюція грошей. Інфляція	2	–	2
6	Ринок та його інфраструктура	2	–	2
7	Механізм взаємозв'язку попиту і пропозиції	2	2	2
8	Конкуренція і монополія в ринковій економіці	2	–	4

1	2	3	4	5
	Змістовий модуль II. Теоретичні основи мікроекономічного рівня господарювання			
9	Підприємництво: сутність і форми	2	2	2
10	Витрати виробництва і прибуток	2	–	2
11	Методи ціноутворення	–	2	2
12	Підприємництво в аграрній сфері	2	2	2
	Змістовий модуль III. Теоретичні основи функціонування національної економіки			
13	Макроекономічний рівень господарювання та його показники	2	–	2
14	Економічне зростання та циклічний характер розвитку економіки	2	2	2
15	Відтворення робочої сили і зайнятість	2	–	2
16	Державне регулювання ринкової економіки	2	2	2
17	Фінансова система і фінансова політика держави	2	–	2
18	Грошово-кредитна система	2	–	2
19	Доходи населення і соціальна політика держави	2	–	2
	Змістовий модуль IV. Закономірності розвитку світового господарства			
20	Сучасна світова економіка	2	2	2
21	Форми міжнародних економічних відносин	2	–	2
22	Глобальні світові тенденції	2	–	2
Разом годин: 108		40	20	48

ЗМІСТ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

Змістовий модуль I. Загальні засади теорії економічного розвитку суспільства і основи ринку

Тема 1. Економічна теорія: предмет, методи, функції

Питання для самоконтролю

1. Що є предметом економічної теорії?
2. Предмет економічної теорії різні дослідники у різні періоди визначали неоднаково. Чим це зумовлено?
3. Розгляньте основні етапи становлення та розвитку економічної теорії.
4. Яку роль (функції) відіграє економічна теорія в житті суспільства загалом і кожної людини зокрема?
5. Якими засобами дослідження користуються в економічній теорії?
6. Економічні закони пов'язані з практичною діяльністю людей, яка суб'єктивна. Чи спростовує ця обставина положення про об'єктивність економічних законів?
7. Чому вивчення економічних категорій є сходинкою пізнання економічних законів?
8. Які зв'язки існують між економічною теорією та іншими науками?

Основні поняття та категорії

Меркантилізм, фізіократи, класична школа, марксизм, маржиналізм, неокласична школа, кейнсіанство, інституціоналізм, неокласичний синтез, політична економія, економікс, економічна теорія, макроекономіка, мікроекономіка, економічні відносини, функції економічної теорії, економічний закон, економічна категорія, наукова абстракція, аналіз і синтез, індукція і дедукція, історичне і логічне, позитивний аналіз, нормативний аналіз.

Практичні завдання

1. Підготуйте бібліографічний огляд навчально-методичної, монографічної та періодичної літератури з проблем теми.
2. Підготуйте міні-есе за темою: "Внесок українських вчених у розвиток економічної думки".
3. Підготуйте реферати за темами:
 - 3.1. Сучасні економічні теорії.

3.2. Взаємозв'язок економічної теорії та економічної політики.

4. Заповніть таблицю

Економічна теорія		
Предмет	Функції	Методи досліджень

Тестові завдання

1. Визначити, який напрямок економічної теорії започаткував її розвиток:

- а) класична політекономія;
- б) історична школа;
- в) меркантилізм;
- г) школа фізіократів.

2. Стійкі, сутнісні, постійно повторювальні зв'язки між економічними явищами – це:

- а) поняття;
- б) економічні категорії;
- в) економічні закони;
- г) економічна політика.

3. Якщо досліджується економіка як цілісна система, то це аналіз:

- а) мікроекономічний;
- б) макроекономічний;
- в) позитивний;
- г) нормативний.

4. Визначити, в якій із відповідей найповніше і найглибше розкрито предмет економічної теорії:

- а) це наука, що вивчає виробничі відносини в їх взаємодії з продуктивними силами;
- б) це наука, що вивчає закони, які управляють виробництвом і розподілом матеріальних благ;
- в) це наука, що вивчає закони розвитку економічних систем.

5. Визначити, що з названого ви віднесете до мікроекономіки, а що – до макроекономіки:

- а) фірма “Пролісок” додатково інвестувала у виробництво значні ресурси;

- б) за перше півріччя 2007 року виробництво валового продукту в країні зросло на 3 %;
- в) ціна на метал, який виробляє підприємство, знизилася;
- г) населення України лише на 80 % сплачує комунальні послуги.

Література [1–5]

Тема 2. Економічні потреби та виробничі можливості суспільства

Питання для самоконтролю

1. Які критерії класифікації потреб ви знаєте?
2. Дайте загальну характеристику закону зростання потреб. Чому він є законом суспільного прогресу?
3. Чи існує небезпека зниження рівня задоволення потреб у результаті збільшення обсягів використання ресурсів і зростання потреб?
4. Чому потреби є домінуючим фактором у поведінці людей?
5. Якими оцінками керуються люди, задовольняючи свої потреби?
6. На прикладах розвинених країн світу покажіть зростання потреб у XXI ст.
7. Назвіть основні фактори виробництва і розкрийте їх особливості та взаємозв'язок.
8. Розкрийте роль і значення людського фактора на різних історичних етапах розвитку економіки.
9. Розмежуйте поняття “економічне зростання” й “ефективність виробництва”.
10. Який, на вашу думку, рівень економічної і соціальної ефективності має сучасна економіка України?

Основні поняття та категорії

Потреби, економічні потреби, безмежність потреб, закон зростання потреб, теорії потреб, мотивація, стимул, економічний інтерес, приватний інтерес, теорія егоїстичного індивідуалізму, корисність, благо, економічні блага, економічні суперечності. Суспільне виробництво, матеріальне виробництво, нематеріальне виробництво, суспільний поділ праці, фактори виробництва, праця, земля, капітал, підприємницькі здібності, обмеженість економічних ресурсів, крива виробничих можливостей, виробнича функція, альтернативна вар-

тість (альтернативні витрати), результативність виробництва, ефективність виробництва, продуктивність праці, рентабельність.

Тестові завдання

1. Основу “піраміди А. Маслоу” становлять потреби:

- а) самореалізації;
- б) саморозвитку;
- в) фізіологічні;
- г) намагання уникнути ризику;
- д) потреби у визнанні.

2. Є різні способи класифікації потреб. Візьмемо такі класифікаційні групи:

- а) за походженням;
- б) за суб'єктами;
- в) за формами задоволення;
- г) усі відповіді правильні.

3. Розмістити у порядку, відповідному до наведеного переліку класифікаційних груп. Визначити, до якої класифікаційної групи належать потреби:

- а) проміжні та кінцеві;
- б) ті, що задовольняються індивідуально та колективно;
- в) матеріальні та духовні.

4. Матеріальні потреби — це:

- а) бажання людей, щоб їх поважали і розуміли;
- б) бажання людей мати визнання;
- в) бажання споживачів придбати і спожити продукти, які є для них корисними;
- г) всі варіанти відповідей неправильні.

5. Усвідомлення потреб означає появу:

- а) інтересу;
- б) стимулу;
- в) дії;
- г) нової потреби.

6. Економічні інтереси — це:

- а) практичні дії людей для досягнення потреб;
- б) бажання людей мати матеріальні та інші блага;

в) спонукальні мотиви дій економічних суб'єктів для задоволення потреб.

7. Визначити, в якому з положень дається правильне визначення закону зростання потреб:

- а) це внутрішньо необхідні, сталі й суттєві зв'язки між поставленою метою і зростанням особистих потреб людини;
- б) це внутрішньо необхідні, сталі й суттєві зв'язки між виробництвом і особистим споживанням, потребами і здібностями людей;
- в) це внутрішньо необхідні, сталі й суттєві зв'язки між потребами та інтересами людей;
- г) це внутрішньо необхідні, сталі й суттєві зв'язки між виробництвом і особистими здібностями людей.

8. Обмеженість ресурсів означає, що:

- а) в суспільстві вони існують в такій кількості, якої недостатньо для виробництва необхідних продуктів і послуг;
- б) за їх допомогою неможливо одночасно і повністю задовольнити всі існуючі потреби;
- в) ресурсів вистачає тільки на виробництво споживчих товарів.

9. Альтернативна вартість нової лікарні — це:

- а) та кількість інших продуктів, виробництвом яких довелося пожертвувати, щоб побудувати цю лікарню;
- б) сума грошей, що виплачується її персоналу як заробітна плата;
- в) сума грошей, яку лікарня отримує з бюджету протягом року на свої потреби;
- г) вартість спорудження лікарні (наступного року).

10. Якщо у деякій країні обсяг економічних ресурсів збільшився, то:

- а) технологія виробництва стала досконалішою;
- б) її населення стало жити заможніше;
- в) її економіка в змозі виробляти більший обсяг продукції;
- г) буде збільшено обсяг продукції.

Практичні завдання

1. Підготуйте міні-есе за темою: “Проблеми гуманізації сучасного виробництва.”
2. Підготуйте реферати за темами:

- 2.1. Економічний закон зростання потреб та здатність суб'єктів економіки до самообмеження.
- 2.2. Суперечності економічних інтересів і способи їх розв'язання.

Задача

В якійсь гіпотетичній країні виробляють лише два види товарів — велосипеди та пральні машини, при цьому всі ресурси використовуються повністю. Варіанти виробничих комбінацій наведені в таблиці. Накресліть криву виробничих можливостей. Якщо виробництво знаходиться в точці *B* визначте альтернативну вартість однієї пральної машини при переході виробництва в точку *C*. Що показує динаміка альтернативних витрат? Знайдіть на графіку точки *M* (80 велосипедів та 30 пральних машин) і *N* (30 велосипедів та 20 пральних машин). Що ви можете сказати про ці точки?

Варіанти вибору	Велосипеди, шт.	Пральні машини, шт.
A	100	0
B	90	10
C	75	20
D	55	30
E	0	40

Література [2; 4–6; 9; 13]

Тема 3. Суть, структура та типи економічних систем

Питання для самоконтролю

1. Поясніть сутність формаційного та цивілізаційного підходів до періодизації суспільного розвитку.
2. У чому полягає сутність економічної системи?
3. Поясніть, у чому полягають переваги та недоліки командно-адміністративної системи.
4. Дайте характеристику ринковій економіці вільної конкуренції.
5. Охарактеризуйте загальноекономічні закономірності перехідної економіки.
6. Які особливості властиві сучасній економіці України?

Основні поняття та категорії

Соціально-економічна формація, цивілізація, постіндустріальна цивілізація, економічна система, структурні елементи економічної системи, продуктивні сили, економічні відносини, господарський ме-

ханізм, типи економічних систем, традиційна система, ринкова економіка вільної конкуренції, адміністративно-командна система, змішана економічна система, перехідна економічна система, соціально орієнтована ринкова економіка.

Тестові завдання

1. Виберіть правильний варіант визначення поняття “продуктивні сили суспільства”:

- а) це сума всіх виробничих потужностей держави;
- б) загальний обсяг виробництва засобів і знарядь праці в тій чи іншій державі;
- в) сукупність засобів виробництва та зайнятих у ньому людей.

2. Зазначте правильне визначення структури економічних відносин:

- а) це єдність виробничих та соціальних відносин;
- б) це єдність техніко-економічних відносин і господарського механізму;
- в) це сукупність організаційно-економічних, техніко-економічних та соціально-економічних відносин;
- г) це єдність техніко-економічних та виробничих відносин.

3. Економічна система — це:

- а) велика інтегрована за рівнем економічного розвитку група країн світу;
- б) сукупність принципів і правил господарювання в тій чи іншій країні;
- в) історично зумовлена й законодавчо закріплена система основних економічних відносин, що виникли в процесі виробництва, розподілу, обміну та споживання суспільного продукту.

4. Особливістю командно-адміністративної економіки є:

- а) директивне визначення державою основних параметрів діяльності підприємств;
- б) планування господарської діяльності підприємства;
- в) державне втручання в економіку.

5. Основною ознакою сучасної змішаної економіки є:

- а) наявність натурального виробництва, яке доповнює товарне;
- б) поєднання натурального і товарного виробництва;
- в) наявність ринкового та державного регулювання економіки;

г) поєднання ручного, машинного та автоматизованого елементів у технологічному способі виробництва.

Практичні завдання

1. Підготуйте фіксований виступ за темою: “Цивілізація й культура”.
2. Підготуйте реферати за темами:
 - 2.1. Особливості економіки перехідного періоду.
 - 2.2. Соціально-орієнтована ринкова економіка.

Задача

Заповніть таблицю порівняльної характеристики основних типів економічних систем.

Основні риси	Командна	Ринкова	Змішана
1. Переважна форма власності			
2. Засіб координації господарських зв'язків			
3. Стан економічних суб'єктів			
4. Конкуренція			
5. Роль держави			
6. Ціни			
7. Розподіл прибутків			

Література [1; 2; 4–6; 12]

Тема 4. *Форми організації суспільного виробництва*

Питання для самоконтролю

1. Назвіть основні риси натуральної форми виробництва.
2. Чим обумовлене виникнення товарних відносин?
3. Які визначальні риси товарної форми організації виробництва?
4. Поясніть, що слід розуміти під економічним відособленням виробників. Чому виробники намагаються відокремитись у веденні свого господарства?
5. Який зв'язок між суспільним поділом праці та економічним відособленням товаровиробників?
6. Чим відрізняється товар від продукту?
7. Які властивості має товар?
8. У чому полягає основне протиріччя товарного виробництва?
9. Назвіть основні моделі товарного виробництва.

Основні поняття та категорії

Натуральне виробництво, товарне виробництво, суспільний поділ праці, економічне відокремлення виробників, просте товарне виробництво, розвинене товарне виробництво, товар, споживна вартість, мінова вартість, корисність, цінність товару, суспільно необхідна праця, закон вартості.

Тестові завдання

1. Натуральне господарство — це така форма організації економіки, при якій:

- а) продукти праці виробляються для обміну на ринку;
- б) існує замкненість виробників;
- в) продукти виробляються для споживання виробником і членами його сім'ї;
- г) існує спеціалізація виробників на виробництві.

2. Основною ознакою товарного виробництва є:

- а) наявність суспільного поділу праці;
- б) вільний вибір виробником напряму діяльності;
- в) споживання життєвих засобів всередині господарської одиниці, де вони були створені;
- г) виробництво продуктів і послуг для обміну ринку.

3. Поділ праці — це:

- а) практика торгівлі певними товарами в певних місцях;
- б) значною мірою — застаріла традиція, коли здійснюється натуральний обмін результатами праці;
- в) спеціалізація певних економічних суб'єктів на виконанні певних видів діяльності.

4. Товарне виробництво — це:

- а) сучасна форма діяльності господарських одиниць;
- б) значною мірою застаріла форма ведення господарства;
- в) форма господарювання властива ринковій системі;
- г) правильна відповідь а) і в).

5. Товар — це:

- а) річ, яка має споживчу вартість або корисність;
- б) річ, яка є продуктом людської влади;
- в) річ, яка обмінюється на іншу річ або гроші;
- г) благо, яке не створюється людиною, але корисне для неї.

6. Визначити, яке з визначень розкриває сутність споживчої вартості товару:

- а) це сутність споживчих властивостей товару;
- б) це здатність товару задовольняти певну потребу виробника;
- в) це здатність товару задовольняти певну потребу покупців.

Практичні завдання

- 1. Підготуйте фіксований виступ за темою: “Специфіка інформації як економічного блага”.
- 2. Охарактеризуйте класифікацію суспільного поділу праці за видами і формами.
- 3. Підготуйте реферати за темами:
 - 3.1. Особливості послуги як товару. Інформація як товар.
 - 3.2. Нове в розумінні сутності товару та форм його реалізації.

Задача

Групи підприємств	Питома вага в галузі (в%)	Індивідуальні затрати праці (гр. од.)	Витрати праці, що визнає ринок за норму	Відхилення +,-
1	15	8	12	+4
2	10	10	12	+2
3	60	12	12	0
4	15	14	12	-2

На базі наведених даних дайте відповідь:

- 1. Як пояснити, чому товари всіх підприємств на ринку оцінюються однаково — в 12 гр. од.?
- 2. Який економічний закон виражає наведений у таблиці абстрактний приклад.

Література [2; 3–6; 19]

Тема 5. Суть та еволюція грошей. Інфляція

Питання для самоконтролю

- 1. Що таке гроші? Дайте правильне визначення. Розгляньте їх еволюцію.
- 2. За сучасних умов гроші — це товар чи ні? Чому?
- 3. Назвіть переваги грошового обігу над прямим обміном товарів.
- 4. Завдяки яким функціям грошей стала можливою заміна золота паперовими грошима?

5. Чи можлива інфляція при обігу золотих монет?
6. Як ви розумієте вислів: гроші як економічна категорія не мають нічого спільного з фізичною формою свого існування?

Основні поняття та категорії

Гроші, функції грошей, міра вартості, засіб обігу, засіб нагромадження, засіб платежу, всесвітні гроші, грошовий ринок, грошова маса, грошовий агрегат, закон грошового обігу, паперові гроші, банкнота, чек, кредитна картка, електронні гроші, інфляція, дефляція, інфляція попиту, інфляція витрат; повзуча, галопуюча та гіперінфляція; показники інфляції, крива Філіпса.

Тестові завдання

1. З'ясувати, яке з визначень найправильніше розкриває сутність грошей:

- а) гроші — результат домовленості між людьми;
- б) особливий товар, який став загальним еквівалентом у результаті історичного процесу розвитку обміну;
- в) винахід людства;
- г) соціальна умовність;
- д) те, що використовується як гроші.

2. Визначити, які з перерахованих благ мають абсолютну ліквідність:

- а) акції;
- б) нерухомість;
- в) гроші;
- г) товари першої необхідності.

3. Визначте функції, які виконують гроші у названих нижче ситуаціях:

- а) робітник отримує заробітну плату;
- б) банк прийняв від вкладника певну суму грошей під 10 % річних;
- в) забудовник і будівельна організація домовилися про обсяг робіт та загальну суму оплати послуг;
- г) покупець розраховується в магазині чеком, виписавши його на свій банк.

4. Види грошей, які є готівкою:

- а) чеки;

- б) векселі;
- в) монети;
- г) паперові гроші;
- д) кредитні картки.

5. Найбільш захищеними від інфляції є:

- а) особи, які мають фіксовані доходи;
- б) власники нерухомого майна;
- в) власники дорогоцінностей;
- г) власники великих грошових сум;
- д) боржники, які взяли кредит, коли ціни були ще низькими.

Практичні завдання

1. Проаналізуйте статистичні дані і дайте відповіді на питання:
 - 1.1. Якою була інфляція у період з 1992 по 2007 рік?
 - 1.2. Які економічні причини викликали значне зростання цін в Україні?
 - 1.3. На скільки відсотків зросли ціни за 15 років?
2. Підготуйте реферати за темами:
 - 2.1. Історія українських грошей.
 - 2.2. Причини виникнення інфляції в Україні.

Задачі

1. Сума цін товарів, що перебувають в обігу становить 250 млрд грн; сума цін товарів, проданих у кредит — 20 млрд грн; взаємні розрахунки становлять 60 млрд грн; строкові платежі — 30 млрд грн. Грошова одиниця в середньому здійснює 10 оборотів за рік. В обігу перебуває 22 млрд грн. Потрібно оцінити стан товарно-грошового обігу.

2. На основі наведених даних, визначте величину М1 і М3.

Невеликі строкові вклади — 1630 млрд.

Великі строкові вклади — 645 млрд.

Чекові вклади — 448 млрд.

Безчекові ощадні вклади — 300 млрд.

Готівка — 170 млрд.

3. Дайте оцінку інфляції, використовуючи такі дані:

- грошова маса зросла на 25 %;
- швидкість обігу грошей збільшилася на 20 %;
- обсяг виробництва зменшився на 5 %.

Література [1–3; 5; 6; 18]

Тема 6. Ринок та його інфраструктура

Питання для самоконтролю

1. За яких умов виникає ринок?
2. З'ясуйте твердження, що ринок є великим відкриттям людства, яке за своїм значенням посідає місце одразу після відкриття вогню і колеса.
3. Який із суб'єктів ринкової економіки, на ваш погляд, є основним? Поясніть свою думку.
4. Назвіть функції ринку й з'ясуйте їх зміст.
5. Дайте характеристику структури ринку за різними критеріями.
6. Що таке ринкова інфраструктура? Розкрийте її значення для безперервного функціонування ринку.

Основні поняття та категорії

Ринок, суб'єкти ринку, об'єкти ринку, переваги ринку, недоліки ринку, функції ринку, види ринків, інфраструктура, товарна біржа, фондова біржа, біржа праці, функції інфраструктури, біржові угоди, маркетинг.

Тестові завдання

1. З'ясувати, яке визначення найточніше розкриває сутність ринку як економічної категорії:

- а) це місце, де люди здійснюють обмін продуктами праці;
- б) це механізм, який зводить покупців і продавців певних товарів і послуг;
- в) це певна сукупність відносин власності між покупцями і продавцями з приводу купівлі-продажу товарів і послуг та механізм забезпечення цього процесу за законами товарного виробництва;
- г) відносини, що виникають між людьми у сфері обігу.

2. Визначити, які з наведених положень можна розглядати як умови виникнення ринку:

- а) вільний обмін ресурсами;
- б) суспільний поділ праці;
- в) економічна відокремленість суб'єктів господарської діяльності;
- г) повне забезпечення всіма виробничими ресурсами і економічними благами суб'єктів господарювання.

3. Згрупуйте ринки згідно з критеріями класифікації (економічне призначення, товарні групи, просторова ознака, характер продаж, ступінь законності):

- а) тіньовий;
- б) оптовий;
- в) світовий;
- г) ринок продовольчих товарів;
- д) ринок праці;
- е) ринок цінних паперів;
- є) легальний;
- ж) ринок с/г сировини;
- з) місцевий;
- і) роздрібна торгівля;
- й) ринок благ та послуг;
- к) ринок науково-технічних розробок.

4. До інфраструктури ринку належать:

- а) магазини;
- б) біржі;
- в) система економічної освіти;
- г) банки;
- д) система зв'язку;
- е) податкова система;
- є) аукціони, ярмарки.

5. Визначити, які риси характеризують товарну біржу:

- а) пропонується однорідний товар з певними характеристиками;
- б) роздрібна торгівля ведеться в спеціальному місці;
- в) торгівля здійснюється за допомогою брокера;
- г) покупцем товару є той, хто пропонує вищу ціну;
- д) повна відповідальність продавців за якість товарів.

Практичні завдання

1. Підготуйте реферати за темами:
 1. Моделі та шляхи переходу до ринку.
 2. Проблеми становлення та розвитку інфраструктури ринку в Україні.

Задача

1. Заповніть таблицю.

Види угоди	Хто вступає в угоду	Чи може змінитися ціна продажу	Від чого застраховує угода
Форвардна			
Ф'ючерсна			

2. Визначте відмінність між форвардною і ф'ючерсною угодами.

Література [4–6; 14; 15]

Тема 7. Механізм взаємозв'язку попиту і пропозиції

Питання для самоконтролю

1. Що таке попит? Чим відрізняється поняття “попит” від поняття “потреба”?
2. Розкрийте сутність поняття пропозиція та з'ясуйте чинники, які на неї впливають.
3. З'ясуйте дію закону попиту.
4. Зв'язок яких явищ виражає закон пропозиції?
5. Що означає переміщення точки за кривою попиту?
6. Які чинники впливають на зсув кривої попиту? Коли крива попиту зміщується ліворуч, а коли – праворуч?
7. Дайте характеристику видів еластичності попиту.
8. За яких умов виникає дефіцит товарів, а за яких – надлишок?
9. Яке значення має вивчення теорії рівноваги для розуміння функціонування ринкової економіки?

Основні поняття та категорії

Попит, пропозиція, закон попиту, закон пропозиції, нецінові чинники попиту (пропозиції), зміна обсягу попиту (пропозиції), ринкова рівновага, цінова еластичність попиту (пропозиції), ринкова ціна.

Тестові завдання

1. Ринковий закон попиту визначає:

- а) перевищення пропозиції над попитом спричиняє зниження ціни;
- б) якщо доходи споживачів зростають, вони купують більше товарів;
- в) криза попиту має позитивний нахил;
- г) якщо ціна товару знижується, обсяг покупок зростає.

2. Закон пропозиції в разі, коли ціни зростають (за інших рівних умов) виражається:

- а) у зростанні пропозиції;
- б) у зниженні пропозиції;
- в) у зростанні обсягу пропозиції;
- г) у зниженні обсягу пропозиції.

3. Якщо ринкова ціна нижче ціни рівноваги, то:

- а) з'являється надлишок товару;
- б) з'являється дефіцит товару;
- в) формується ринок;
- г) знижується ціна ресурсів.

4. Якщо два товари взаємозамінні, то зростання ціни на перший товар призведе до:

- а) зниження попиту на другий товар;
- б) зростання попиту на другий товар;
- в) зростання обсягу попиту на другий товар;
- г) зниження обсягу попиту на другий товар.

5. Враховуючи багато недоліків ринкового цінового механізму, одна безумовна його перевага виражається:

- а) у наданні особистої свободи всім суб'єктам ринку;
- б) в ефективному розподілі ресурсів;
- в) у зрівняльному розподілі ресурсів;
- г) у стабільному розвитку економіки.

Практичні завдання

1. Підготовка до ділової гри: "Ринок: механізм функціонування".
2. Порівняйте еластичність попиту за ціною на наступні товари:
 - меблеві гарнітури і стільці;
 - квіти у буденні дні і у день 8 Березня;
 - звичайне молоко і молоко "Ласуня";
 - яблука і банани.

Задача

Ціна 1 кг яблук на ринку коливається від 0,9 до 1,3 гривень. Обсяг запропонованих для продажу яблук залежно від ціни змінюється від 500 до 900 кг за день.

- а) побудуйте графік гіпотетичних кривих попиту та пропозиції залежно від ціни;

- б) визначте ринкову, або зрівноважену ціну 1 кг яблук;
- в) визначте величину попиту та пропозиції за зрівноваженою ціною та за офіційно встановленою ціною 1,2 грн;
- г) припустимо, що уряд встановив граничну ціну на яблука — 0,95 грн за 1 кг. Поясніть наслідки такого обмеження ціни;
- д) визначте обсяг дефіциту чи надлишку яблук на ринку, якщо офіційно будуть встановлені ціни 1 грн або 1,3 грн за кг;
- е) поясніть різницю між зміною попиту (пропозиції) і зміною величини попиту (пропозиції). Покажіть на графіку зміну попиту (пропозиції) під впливом нецінових чинників. Розгляньте основні нецінові чинники.

Література [2; 4; 5; 7; 18]

Тема 8. Конкуренція і монополія в ринковій економіці

Питання для самоконтролю

1. З'ясуйте економічну сутність конкуренції.
2. Визначте сутність і різницю між внутрішньогалузевою і міжгалузевою конкуренцією.
3. Дайте характеристику основних методів конкурентної боротьби.
4. Розгляньте основні показники монопольної влади.
5. Спільне і відмітне в досконалій і монополістичній конкуренції? Які ви бачите переваги і недоліки монополістичної конкуренції?

Основні поняття та категорії

Конкуренція, внутрішньогалузева конкуренція, міжгалузева конкуренція, досконала конкуренція, недосконала конкуренція, монополістична конкуренція, олігополія, монополія, моносонія, цінові методи конкуренції, нецінові методи конкуренції, функції конкуренції, показники монопольної влади, антимонопольне законодавство.

Тестові завдання

1. Конкуренція — це:

- а) боротьба виробників за отримання максимального прибутку;
- б) боротьба споживачів за право купувати товари за нижчими цінами;
- в) економічне змагання за досягнення найвищих результатів у будь-якій сфері;

- г) рушійна сила ринку;
- д) система норм та правил, які визначають поведінку функціонуючих економічних суб'єктів;
- е) усі відповіді правильні;
- є) усі відповіді неправильні.

2. Конкуренція сприяє:

- а) виробництву необхідних суспільству товарів, ефективному використанню ресурсів (так/ні);
- б) екологічна ситуація в країні поліпшується саме завдяки конкурентній боротьбі (так/ні);
- в) конкуренція створює умови для зниження витрат виробництва (так/ні);
- г) конкуренція перешкоджає появі у суспільстві багатих і бідних, тому що передбачає рівні права для виробників і споживачів, а також виключає переслідування егоїстичних інтересів будь-кого (так/ні).

3. Про відсутність конкуренції в галузі свідчить:

- а) рівень прибутку нижчий від нормального для цієї галузі;
- б) нездатність фірм цієї галузі до розвитку виробництва;
- в) неможливість для інших фірм "увійти" в цю галузь;
- г) більш низький галузевий рівень оплати праці, ніж в середньому по країні.

4. Термін "недосконалий конкурент" у ринковій економіці стосується продавця, який:

- а) діє поза системою спеціалізації та цін;
- б) пропонує достатній обсяг товарів для того, щоб впливати на ціни;
- в) намагається зруйнувати існуючий стандарт споживчих переваг;
- г) використовує неефективні способи виробництва.

5. Ринки досконалої і монополістичної конкуренції мають загальну рису:

- а) виробляють диференційовані товари;
- б) на ринку діє багато продавців і покупців;
- в) виробляються однакові товари;
- г) ринкова поведінка кожної фірми залежить від реакції її конкурентів.

6. Характерною рисою монополії на відміну від конкурентної фірми є:

- а) прагнення максимізувати прибуток;
- б) прагнення до зростання обсягів виробленої продукції і її ціни;
- в) прагнення знижувати обсяги продукції, що виробляється, і підвищувати її ціну;
- г) прагнення до найбільш повного задоволення потреб покупців у цьому виді продукції.

Практичні завдання

- 1. Підготуйте фіксовані виступи за темами:
 - 1.1. Проблеми подолання монополізму в Україні.
 - 1.2. Досвід антимонопольної практики господарювання в країнах Заходу.
- 2. Підготуйте матеріали до ділової гри “Конкуренція”.

Задача

Визначте, чи має монопольну владу фірма “Троянда” на ринку, якщо питома вага частки продукції фірм:

- “Кактус” – 15 %;
- “Фіалка” – 20 %;
- “Троянда” – 30 %;
- “Ромашка” – 35 %.

Література [1; 3; 5; 8; 19]

Змістовий модуль II. Теоретичні основи мікроекономічного рівня господарювання

Тема 9. Підприємництво: сутність і форми

Питання для самоконтролю

- 1. Які причини зумовили еволюцію теорій підприємництва?
- 2. Назвіть економічні передумови підприємницької діяльності. Чи достатньо їх для відтворення підприємницьких структур в Україні?
- 3. Поясніть, чому вирішальним мотивом діяльності підприємства в умовах ринкової економіки є отримання прибутку?
- 4. Які основні організаційно-правові форми підприємницької діяльності у ринковій економіці?
- 5. Які особливості малого бізнесу і в чому його перевага перед іншими формами господарювання?

Основні поняття та категорії

Підприємництво, підприємець, бізнесмен, принципи підприємництва, суб'єкти підприємництва, види підприємницької діяльності, підприємство, фірма, індивідуальні підприємства, товариства, повне товариство, товариство з обмеженою відповідальністю, змішані товариства, корпорація, картель, синдикат, трест, конгломерат, концерн, фінансово-промислові групи, концентрація виробництва; малі, середні та великі підприємства; венчурне підприємництво, технопарки, інжиніринг, лізинг, франчайзинг.

Тестові завдання

1. У науковий обіг поняття “підприємець” вперше ввів:

- а) Шумпетер;
- б) Сміт на початку XVII ст.;
- в) Кондратьєв;
- г) Кантільон на початку XVIII ст.

2. Визначити, яка з наведених цілей фірми є найбільш важливою:

- а) отримання прибутку;
- б) максимізація продажу товарів;
- в) підвищення якості товарів;
- г) збільшення заробітної плати робітників.

3. За формами власності види підприємницької діяльності можна об'єднати в такі організаційно правові форми:

- а) одноосібна власність та партнерство;
- б) партнерство та корпорація;
- в) господарське товариство, партнерство та корпорація;
- г) партнерство, одноосібна власність, корпорація.

4. Підприємець має право:

- а) уникати оподаткування задля максимізації прибутку;
- б) самостійно управляти системою оплати праці;
- в) не користуватися державною системою соціального забезпечення;
- г) всі відповіді правильні.

5. Солідарна відповідальність за результатами господарської діяльності притаманна організаційно-правовій формі підприємства як:

- а) повне товариство;
- б) товариство з обмеженою відповідальністю;
- в) відкрите акціонерне товариство;
- г) закрите акціонерне товариство.

Практичні завдання

- 1. Розгляньте, чим відрізняються поняття “підприємництво” і “бізнес”. Прокоментуйте твердження: “Підприємництво – вищий ступінь ринкової діяльності, який відрізняється новаторським характером”.
- 2. Підготуйте реферати за темами:
 - 2.1. Економіко-правові основи розвитку підприємництва в Україні.
 - 2.2. Малий бізнес, його суть і соціально-економічна роль у ринковій економіці.

Задача

Використовуючи статистичні джерела, порівняйте діяльність підприємств України у 2007 р. за такими напрямками:

- прибутковість одного підприємства (тис. грн.);
- озброєність основними засобами виробництва (тис. грн.);
- частка обсягу промислового виробництва (%);
- частка у зайнятості населення (%).

Заповніть відповідними статистичними даними наступну таблицю:

Показник	Державна форма власності	Комунальна форма власності	Приватна форма власності	Колективна форма власності	Власність міжнародних організацій
Прибутковість одного підприємства, тис. грн.					
Озброєність основними засобами виробництва, тис. грн.					
Частка обсягу промислового виробництва, %					
Частка у зайнятості населення, %					

За даними таблиці дайте порівняльний аналіз діяльності підприємств різних форм власності.

Література [2; 4–6; 14]

Тема 10. Витрати виробництва і прибуток

Питання для самоконтролю

1. Витрати виробництва зазвичай пов'язують із виробництвом продукції. Чи існують такі витрати виробництва, які оплачуються навіть тоді, коли продукція не виробляється?
2. За якими критеріями витрати виробництва поділяють на постійні і змінні? Яке значення має цей поділ для підприємців?
3. Відомо, що зростання потреб зумовлює необхідність збільшення обсягу виробництва продукту. Проте для цього потрібні додаткові витрати живої та уречевленої праці, а збільшення витрат стримується граничним продуктом. З яким процесом пов'язана ця суперечність? Який економічний закон вона відображає?
4. У чому полягає сутність доходу і прибутку? Чим відрізняються ці поняття?
5. Як визначається норма прибутку?

Основні поняття та категорії

Витрати виробництва, зовнішні витрати, внутрішні витрати, альтернативні витрати, змінні витрати виробництва, постійні витрати виробництва, валові витрати виробництва, середні витрати виробництва, граничні витрати виробництва, закон спадної віддачі, дохід, прибуток, бухгалтерський та економічний прибуток, нормальний прибуток, маса і норма прибутку, чистий прибуток, монопольний прибуток.

Тестові завдання

1. Визначте, які з економічних витрат підприємства є зовнішніми, а які внутрішніми:

- а) грошові виплати постачальникам сировини;
- б) грошові виплати постачальникам палива;
- в) оплата транспортних послуг;
- г) витрати на напівфабрикати власного виробництва;
- д) видатки на електроенергію, надану електростанцією;
- е) видатки на електроенергію від власного двигуна.

2. Закон спадної віддачі витрат ґрунтується:

- а) на застосуванні якісно однорідних змінних ресурсів;
- б) розгляді витрат щодо певного виду ресурсу за незмінності інших ресурсів;
- в) залученні нових ресурсів;
- г) зростанні обсягів виробництва.

3. Граничні витрати – це:

- а) витрати на виробництво кожної додаткової одиниці продукції;
- б) витрати у розрахунку на одиницю продукції;
- в) витрати на виробництво продукції, збільшення яких робить неможливим розширення виробництва;
- г) витрати, менше яких обсяг виробництва дорівнює нулю.

4. Економічні витрати – це:

- а) оплата сировини, енергії, матеріалів, амортизації, заробітної плати;
- б) бухгалтерські витрати плюс оплата ресурсів, які належать фірмі;
- в) явні витрати фірми;
- г) неявні витрати фірми.

5. Середні змінні витрати відображає формула:

- а) $ATC = TC/Q$;
- б) $AVC = \Delta TC/\Delta Q$;
- в) $VC = TC - FC$;
- г) $AVC = VC/Q$.

Практичні завдання

1. Підготуйте реферати за темами:
 - 1.1. Витрати виробництва: концептуальні підходи до їх визначення.
 - 1.2. Проблема прибутковості у функціонуванні підприємств України в сучасних умовах.

Задача

Мале приватне підприємство “Промінь” – досконалий конкурент, виробляє ліхтарики. Кількість продукції, яку фірма може випустити за один день, а також постійні та змінні витрати виробництва в гривнях наведені у таблиці:

Кількість продукції Q	Постійні витрати FC	Змінні витрати VC	Загальні (валові) витрати TC ($FC + VC$)	Зміна загальних витрат ΔTC ($TC_n - TC_{n-1}$)	Середні постійні витрати AFC (FC/Q)	Середні змінні витрати AVC (VC/Q)	Середні загальні витрати ATC (TC/Q)	Граничні витрати MC ($\Delta TC / \Delta Q$)
0	20	0	20	20	—	—	—	—
1	20	23	43	23	20	23	43	23
2	20	44						
3	20	63						
4	20	81						
5	20	98						
6	20	116						
7	20	135						
8	20	155						
9	20	177						
10	20	201						

Заповніть вільні графи таблиці і виконайте наступне завдання:

- накресліть криві постійних, змінних і сукупних затрат;
- поясніть яким чином закон спадної віддачі впливає на форму кривих змінних і сукупних витрат.

Література [1; 2; 6; 7; 10]

Тема 11. Методи ціноутворення

Питання для самоконтролю

1. Які чинники впливають на формування ціни?
2. Дайте характеристику системи методів ціноутворення у ринковій економіці.
3. Яке значення в ринковій економіці має державний контроль за цінами?
4. В економічній теорії існують різні погляди на роль ціни:
 - а) не може бути регулятором економіки;
 - б) регулює економіку.

Чим можна пояснити таку різницю у поглядах? За яких умов ціни виконують регулюючу функцію?

5. Чим відрізняються національні та світові ціни? Які країни впливають на рівень світових цін?

Основні поняття та категорії

Ціна, функції ціни (облікова, стимулююча, розподільча); види цін, оптова ціна, роздрібні ціни; конкурентні, монопольні, регульовані ціни; поясні, національні, світові ціни, методи ціноутворення, цінова дискримінація, демпінгова ціна, цінова політика.

Тестові завдання

1. Визначити, які з перелічених чинників, що впливають на формування ціни, є вартісними:

- а) перевищення попиту над пропозицією;
- б) впровадження нової техніки і технології;
- в) зниження продуктивності праці при виробництві товару;
- г) поліпшення організації виробництва і праці.

2. З переліку чинників виберіть ті, які впливають на підвищення ціни:

- а) моральне зношення товарів;
- б) скорочення виробництва товарів;
- в) зниження собівартості товару;
- г) поліпшення якості товару за рахунок використання дорожчих матеріалів.

3. Продаж однакової продукції різним покупцям за різними цінами – це:

- а) науково-технічне суперництво;
- б) цінова дискримінація;
- в) нецінова дискримінація;
- г) виробниче суперництво.

4. Види цін залежно від типу ринку, на якому працює фірма:

- а) конкурентні;
- б) монопольні;
- в) регульовані;
- г) фіксовані державою.

5. Види цін залежно від території їх дії:

- а) поясні;
- б) національні;

- в) світові;
- г) всі відповіді правильні.

Практичні завдання

Підготуйте реферати за темами:

1. Основні напрями впливу держави на ціноутворення.
2. Проблеми формування цін в Україні в період переходу до ринку.

Задача

Нехай ціна на товар “А” становить 100 грн. За інших рівних умов, продуктивність праці у виробництві цього товару зросла в 2 рази і попит зріс вдвічі. Як зміниться ціна на цей товар?

Література [2; 5; 11; 15]

Тема 12. Підприємництво в аграрній сфері

Питання для самоконтролю

1. У чому полягає зміст і специфіка аграрних відносин? У чому суть рентних відносин?
2. У чому полягає проблема власності на землю і як вона вирішується в Україні?
3. Які зміни в організаційно-правових формах господарювання в аграрному секторі економіки України сталися після здобуття незалежності?
4. Що таке монопольна рента і які причини її виникнення?
5. Обґрунтуйте відповідь на питання: чому потрібна державна підтримка аграрного сектору в ринковій економіці?

Основні поняття та категорії

Аграрні відносини, суб'єкти аграрних відносин, землеволодіння, землекористування, рентні відносини, економічна рента, земельна рента, диференційна рента, абсолютна рента, монопольна рента, орендна плата, ціна землі, агропромислова інтеграція, агропромисловий комплекс, аграрна реформа, земельна реформа, паювання землі.

Тестові завдання

1. Відмінність землі як фактора виробництва від інших факторів виробництва:

- а) обмеженість пропозиції;
- б) вільно відтворюється;

- в) кількість землі є фіксованою величиною, яка не зростає;
- г) є продуктом людської праці.

2. Виберіть із наведених положень характеристику землі, яка робить її основним засобом виробництва у сільському господарстві:

- а) земля — предмет праці;
- б) земля — джерело корисних копалин;
- в) від якості землі залежить продуктивність рослинництва;
- г) успіхи тваринництва залежать від використання землі;
- д) від використання землі залежать доходи сільського населення.

3. Виберіть умови, які лежать в основі диференційної ренти-І:

- а) кількість і ефективність засобів виробництва;
- б) природна родючість ґрунту;
- в) кліматичні умови;
- г) рельєф місцевості;
- д) віддаленість від ринку;
- е) впровадження досягнень агробіологічних наук;
- є) рівень кваліфікації працівників господарства.

4. Ціна землі залежить:

- а) від розміру ренти;
- б) ставки позичкового проценту;
- в) попиту на землю;
- г) всіх перерахованих чинників.

5. Визначити різницю між рентою і орендною платою:

- а) це одне й те саме;
- б) це сума абсолютної та диференційної ренти;
- в) це плата за користування капіталом, який вкладений в цю землю;
- г) орендна плата включає в себе окрім ренти плату за користування капіталом у формі споруд і будов.

Практичні завдання

1. Підготуйте фіксований виступ на тему: “Державна політика регулювання й підтримки сільськогосподарського виробництва”.
2. Підготуйте реферати за темами:
 - 2.1. Агропромисловий комплекс (АПК): зміст, структура, функції, тенденції розвитку.
 - 2.2. Аграрна реформа в Україні.

Задача

На основі статистичних даних проаналізуйте, чи належним чином держава підтримує національного сільськогосподарського виробника, які є реальні кроки назустріч аграріям?

Література [1; 5; 7; 13; 19]

Змістовий модуль III. Теоретичні основи функціонування національної економіки

Тема 13. Макроекономічний рівень господарювання та його показники

Питання для самоконтролю

1. Дайте характеристику основних показників, що визначають результати суспільного відтворення.
2. У чому сутність проблеми грошового виміру ВВП?
3. У чому полягає відмінність між номінальними і реальними показниками?
4. Розкрийте методику розрахунку валового внутрішнього продукту.
5. На основі вивченого теоретичного матеріалу визначте особливості сучасного стану економіки України.

Основні поняття та категорії

Макроекономіка, національна економіка, національний (суспільний) продукт, система національних рахунків, валовий внутрішній продукт, проміжний продукт, додана вартість, кінцевий продукт, валовий національний продукт, чистий внутрішній продукт, національний дохід, особистий дохід, використовуваний дохід, національне багатство.

Тестові завдання

1. Визначити, які з наведених показників використовуються для оцінки ефективності національної економіки:

- а) валовий внутрішній продукт;
- б) чистий продукт;
- в) національний дохід;
- г) правильна відповідь п. а) і в).

2. Зазначте, яке визначення найповніше розкриває зміст категорії “валовий внутрішній продукт”:

- а) вартість усіх кінцевих товарів і послуг, вироблених національними факторами виробництва як у своїй країні, так і за її межами за певний проміжок часу(як правило за рік);
- б) ринкова вартість виготовленого кінцевого продукту;
- в) вартість усіх кінцевих товарів і послуг, вироблених у межах національної території певної країни за певний період (за 1 рік) як національними, так і іноземними ресурсами;
- г) сукупність створених упродовж року засобів виробництва.

3. Зазначте, яке визначення національного доходу неправильне:

- а) національний дохід — це сукупна вартість усіх матеріальних благ суспільства;
- б) національний дохід — це чистий дохід суспільства;
- в) національний дохід — це новостворена впродовж року вартість.

4. Особистий дохід — це:

- а) дохід всіх жителів країни;
- б) дохід, який залишається після сплати індивідуальних прибуткових податків громадян;
- в) дохід, отриманий приватними особами;
- г) дохід, отриманий державою.

5. Національне багатство — це всі:

- а) природні ресурси;
- б) духовні й культурні цінності;
- в) матеріальні блага, створені працею;
- г) зазначені варіанти відповідей правильні.

Практичні завдання

1. Підготуйте реферати за темами:

- 1.1. Методологічні аспекти системи національних рахунків.
- 1.2. Перспективні структурні зміни у національному багатстві України.

Задача

Маємо такі дані:

1	Трансфертні платежі	5,0
2	Валові приватні внутрішні інвестиції	16,2

3	Непрямі податки на бізнес	17,1
4	Індивідуальні податки	2,8
5	Експорт	3,4
6	Імпорт	2,3
7	Нерозподілений прибуток корпорацій	4,0
8	Амортизація	7,9
9	Особисті споживчі витрати	87,2
10	Податки на прибутки корпорацій	1,6
11	Внески на соціальне страхування	0,4
12	Державні закупки товарів та послуг	18,5

Розрахуйте показник ВВП і доходу кінцевого використання. Поясніть, який метод застосовано для розрахунку ВВП.

Література [1–3; 5; 6; 18]

Тема 14. Економічне зростання та циклічний характер розвитку економіки

Питання для самоконтролю

1. Розкрийте поняття економічного зростання. Як воно вимірюється?
2. Які ви знаєте типи економічного зростання? Яка між ними принципова різниця?
3. Які ви знаєте теорії економічних циклів? Дайте характеристику.
4. Зобразіть графічно і з'ясуйте причини й зміст модифікації сучасного економічного циклу.
5. Порівняйте матеріальну основу малих, середніх і великих економічних циклів.

Основні поняття та категорії

Економічне зростання, тренд, інтенсивний тип економічного зростання, екстенсивний тип економічного зростання, змішаний тип економічного зростання, фактори економічного зростання, інвестиції, інновації, економічний (діловий) цикл, структурна криза, економічна криза (спад), депресія (стагнація), поживавлення, піднесення (бум), рецесія, види циклів, “довгі хвилі”, важелі антициклічного регулювання.

Тестові завдання

1. Чинниками економічного зростання є:

- а) кількість і якість природних ресурсів;
- б) кількість і якість трудових ресурсів;
- в) технології, що застосовуються у виробництві;
- г) реалізація досягнень науково-технічного прогресу;
- д) усі відповіді правильні.

2. Циклічний характер розвитку економіки виявляється:

- а) у коливаннях економічної кон'юнктури, які мають періодичний характер;
- б) у періодичних спадах ділової активності;
- в) у періодичних піднесеннях ділової активності;
- г) усі відповіді неправильні.

3. Фазами промислового циклу прийнято вважати:

- а) бум, піднесення, пожвавлення і зростання економіки;
- б) депресію, падіння ділової активності, піднесення;
- в) пожвавлення, спад (кризу), піднесення, депресію;
- г) усі відповіді правильні.

4. Якщо частка реального ВВП, отриманого за рахунок інтенсивних факторів, становить 79 %, то тип зростання характеризується як переважно:

- а) екстенсивний;
- б) інтенсивний;
- в) змішаний.

5. Рецесія – це:

- а) нисхідна лінія, що включає кризу та депресію;
- б) висхідна лінія, що включає пожвавлення і бум.

Практичні завдання

1. На основі вивченого теоретичного матеріалу визначте особливості сучасного стану економіки України.
2. Охарактеризуйте особливості економічної кризи в Україні.
3. “Якщо ми хочемо мати зростаючу економіку і вільне суспільство, то нам доведеться змиритися з деякою економічною нестабільністю”. Дайте оцінку цьому висловлюванню. Філософ Альфред Норт Уайтхед якось зазначив, що “мистецтво прогресу полягає якраз в тому, щоб підтримувати порядок в умовах змін

і зміни в умовах порядку”. Що він мав на увазі? Чи має це твердження відношення до економічного зростання? Як це може відобразитися на державній політиці? Поясніть свою відповідь.

Завдання

1. Поясніть, чому різниця між 2,5 % і 3 % в щорічних темпах зростання може виявитись дуже суттєвою?
2. Припустимо, що реальний ВВП країни складає 30 тис. доларів за поточний рік і 31,2 тис. доларів становитиме в наступному. Які темпи зростання реального ВВП? Припустимо, що кількість населення зростає із 100 чол. в поточному році до 102 чол. в наступному. Які темпи зростання ВВП на душу населення?

Література [2; 5; 8; 11; 17]

Тема 15. Відтворення робочої сили і зайнятість

Питання для самоконтролю

1. Розкрийте причини безробіття, його види і соціально-економічні наслідки.
2. За допомогою яких методів держава регулює рівень зайнятості?
3. Які фактори визначають попит і пропозицію на ринку праці?
4. Що виступає основною характеристикою економічної активності?
5. Які складові має механізм державного регулювання зайнятості?

Основні поняття та категорії

Безробіття, фрикційне безробіття, структурне безробіття, циклічне безробіття, зайнятість, конкуренція, ефективна зайнятість, повна зайнятість, продуктивна зайнятість, попит на робочу силу, пропозиція робочої сили, ринок праці, соціальний захист, рівень безробіття, суб'єкти ринку праці, ціна робочої сили, рівень економічної активності населення, рівень безробіття.

Тестові завдання

1. З названих чинників вкажіть ті, які зумовлюють перетворення робочої сили на товар:

- а) зростання суспільного виробництва;
- б) позбавлення робітників засобів праці та відсутність у них коштів для існування;

- в) реалізація досягнень науково-технічного прогресу у виробництві;
- г) робітник — власник робочої сили — юридично вільна людина.

2. Визначте, хто з названих осіб є безробітним:

- а) студент, який би хотів працювати, але не шукав роботи;
- б) пенсіонер, який кожен тиждень проглядає об'яви в газетах з приводу пропозиції роботи;
- в) людина, яка шукає роботу протягом 6-ти місяців, а потім перестає її шукати;
- г) людина, тимчасово звільнена з роботи, яка чекає повернення на ту ж роботу.

3. Людина, що втратила роботу внаслідок спаду в економіці, потрапляє у категорію безробітних, які охоплені:

- а) фрикційним безробіттям;
- б) структурним безробіттям;
- в) циклічним безробіттям.

4. Види безробіття:

- а) фрикційне;
- б) активне;
- в) циклічне;
- г) структурне.

5. Суб'єктами ціноутворення на ринку праці є:

- а) держава;
- б) студенти;
- в) профспілки;
- г) спілки підприємців.

Практичні завдання

Підготувати реферати за темами:

1. Ринок праці та механізм його функціонування.
2. Проблеми зайнятості та відтворення робочої сили в Україні.

Задача

У минулому році номінальний ВВП країни становив 200 млрд грн. од. Загальний рівень безробіття досяг 14 %, фрикційного — 3 %, структурного — 2 %. Використовуючи наведені дані щодо стану економіки країни, визначте:

- 1) природний рівень безробіття;
- 2) обсяг потенційного ВВП, який могла б отримати країна за умов повного використання всіх ресурсів.

Література [1; 3; 5; 15; 18]

Тема 16. Державне регулювання ринкової економіки

Питання для самоконтролю

1. Розкрийте сутність державного регулювання економіки.
2. Які основні цілі державного регулювання економіки?
3. Які зміни в економічному розвитку країн світу в XX столітті вплинули на зростання економічної ролі держави?
4. У чому полягає сутність економічних і адміністративних методів державного регулювання економіки?
5. В яких галузях виробництва держава підтримує ціни за допомогою дотацій? Чим можна пояснити такі відхилення від правил ринкової економіки?

Основні поняття та категорії

Ринкові невдачі, суспільні блага, державне регулювання економіки (ДРЕ), економічні функції держави, об'єкти ДРЕ, суб'єкти ДРЕ, форми ДРЕ, адміністративні методи, економічні методи, інструменти ДРЕ, програмування економіки, індикативне планування.

Тестові завдання

1. Необхідність державного регулювання економіки **Дж. М. Кейнс обґрунтував тим, що:**

- а) у ринковій економіці макроекономічна рівновага не встановлюється ні за яких умов;
- б) у ринковій економіці рівновага встановлюється при недовикористанні ресурсів;
- в) ринкова система породжує ряд процесів, які оцінюються як "помилки ринку";
- г) усі відповіді неправильні.

2. До функцій держави в ринковій економіці не належить:

- а) законотворча діяльність;
- б) підтримання конкурентного середовища;
- в) встановлення цін на продукцію приватного сектора;
- г) антикризове регулювання економіки.

3. Причинами, які зумовлюють втручання держави в ринковий механізм є:

- а) забезпечення національної оборони;
- б) забезпечення однакових умов для реалізації здібностей громадян країни;
- в) подолання монополізму;
- г) екологічний захист суспільства;
- д) подолання дефіциту товарів і послуг.

4. Суспільні блага — це такі:

- а) індивідуальне споживання яких не може бути обмежено;
- б) які виробляються на підприємствах державного сектора економіки;
- в) які споживаються державними установами і підприємствами;
- г) всі відповіді неправильні.

5. Визначити, які з наведених методів державного впливу на економіку є адміністративними:

- а) обмеження експорту або імпорту шляхом встановлення квот;
- б) встановлення податків;
- г) продаж державних цінних паперів;
- д) примусовий поділ підприємств-монополістів.

Практичні завдання

1. Підготуйте реферати за темами:
 1. “Фіаско” ринку та необхідність державного регулювання економіки.
 2. Проблеми державного регулювання економіки України в сучасних умовах.

Література [4–6; 10; 15; 19]

Тема 17. Фінансова система і фіскальна політика держави

Питання для самоконтролю

1. Охарактеризуйте спільне та відмінне в категоріях “гроші” і “фінанси”.
2. Розкрийте сутність і функції державного бюджету.
3. Який зв’язок між бюджетним дефіцитом і державним боргом?
4. Дайте визначення системи оподаткування. Які принципи оподаткування ви знаєте? Дайте їм оцінку.
5. Зв’язок між якими явищами відображає крива Лаффера?

Основні поняття та категорії

Фінанси, функції фінансів, фінансова система, державний бюджет, доходи державного бюджету, видатки державного бюджету, бюджетний дефіцит, бюджетний профіцит, державний борг, внутрішній та зовнішній державний борг, податок, податкова система, функції податків, джерела оподаткування, податкова ставка, податкові пільги, крива Лаффера, класифікація податків, прямі податки, непрямі податки, акцизи, мита, дискреційна фіскальна політика, недискреційна фіскальна політика.

Тестові завдання

1. Зазначте, яке з положень найповніше розкриває зміст категорії “фінанси”:

- а) це гроші;
- б) це грошові збереження населення;
- в) це вся сукупність грошових коштів підприємств;
- г) це сукупність відносин між державою, підприємствами і населенням з приводу формування і використання грошових коштів.

2. Державний бюджет — це:

- а) рахунок доходів і видатків держави;
- б) всі джерела доходів держави;
- в) усі статті державних видатків;
- г) усі відповіді неправильні.

3. Дефіцит державного бюджету — це:

- а) перевищення доходами бюджету його видатків;
- б) збільшення видатків держави;
- в) перевищення видатками держави доходів бюджету;
- г) зменшення податкових надходжень до бюджету.

4. Бюджетний дефіцит, який показує, якими мають бути надходження, урядові витрати і дефіцит при потенційному обсязі національного виробництва називається:

- а) структурний;
- б) збалансований;
- в) циклічний;
- г) фактичний.

5. Із наведених видів податків визначте непрямий:

- а) податок на прибуток підприємств;
- б) податок на доходи фізичних осіб;
- в) майновий податок;
- г) акциз.

Практичні завдання

1. У вигляді таблиці розкрийте структуру Державного бюджету України за 2000–2007 роки.
2. Підготуйте реферати за темами:
 - 2.1. Основні проблеми й напрями розвитку податкової системи в Україні.
 - 2.2. Проблема формування держбюджету України.

Задача

1. Уряд країни взяв позику за кордоном у сумі 500 млн дол. за річною ставкою 10 %. Ці кошти використано для реалізації інвестиційного проекту, який забезпечує щорічний приріст обсягу національного виробництва на суму 100 млн дол. щорічно впродовж кількох років. Визначте:

- а) наскільки зросте державний борг;
- б) чи зростає чистий тягар боргу, який несуть громадяни цієї країни;
- в) через скільки років країна зможе погасити цей борг?

Література [1; 3; 5; 14; 18; 19]

Тема 18. Грошово-кредитна система

Питання для самоконтролю

1. З'ясуйте поняття грошової системи і її складові.
2. Що таке грошова маса і які її показники?
3. Що таке відсоткова ставка і які чинники її визначають?
4. Розкрийте різницю в діяльності і функціях центрального банку і комерційних банків.
5. Охарактеризуйте основні заходи грошово-кредитної політики.

Основні поняття та категорії

Грошова система, грошова маса, грошовий агрегат, грошова база, попит на гроші, пропозиція грошей, грошовий ринок, позичковий капітал, відсоткова ставка, кредитна система, принципи кредитування,

центральный банк, комерційні банки, спеціалізовані фінансово-кредитні інститути, небанківські фінансові інститути; ощадний, іпотечний, інноваційний, зовнішньо-торговельний банки; активні операції банку, пасивні операції банку, посередницькі банківські операції, операції на відкритому ринку, зміни в резервних умовах, регулювання облікової ставки, грошово-кредитна політика.

Тестові завдання

1. Політику уряду, спрямовану на регулювання грошової маси, ставки відсотка та умов надання кредитів, називають:

- а) фіскальною;
- б) соціальною;
- в) економічною;
- г) монетарною.

2. Облікова ставка — це:

- а) ставка відсотка за кредитами комерційних банків;
- б) ставка відсотка за кредитами, які Центральний банк надає комерційним банкам;
- в) ставка відсотка, за якою комерційні банки приймають внески клієнтів на депозитні рахунки.

3. Визначити, чим займаються банки:

- а) продають і купують цінні папери;
- б) ведуть рахунки за операціями своїх клієнтів;
- в) продають і купують гроші;
- г) надають кредити;
- г) всі відповіді правильні.

4. Банківський прибуток — це:

- а) різниця між ставками відсотка за кредитами і депозитами;
- б) різниця між всіма витратами і доходами банку;
- в) відсоток за банківськими кредитами
- в) відсоток за банківськими депозитами.

5. Визначити, які операції комерційних банків належать до активних:

- а) випуск акцій;
- б) надання позики підприємствам;
- в) залучення до банку коштів населення;
- г) проведення розрахунків.

Практичні завдання

Підготуйте реферати за темами:

1. Кредитна система, її функціональна та інституціональна структура.
2. Роль Центрального банку України у грошово-кредитному регулюванні.

Задача

Попит на гроші для операцій купівлі-продажу вироблених у країні товарів і послуг дорівнює 400 млрд грн. Попит на гроші як на фінансові активи наведений у таблиці:

Ставка відсотка, %	14	13	12	11	10	9	8
Попит на гроші як на активи, млрд грн.	30	50	70	90	110	130	150

- 1) побудуйте графік загального попиту на гроші;
- 2) розрахуйте:
 - рівноважну ставку відсотка, якщо пропозиція грошей дорівнює 510 млрд грн;
 - рівноважну ставку відсотка, якщо пропозиція грошей зросла на 20 млрд грн;
 - рівноважну ставку відсотка, якщо пропозиція грошей зменшилася на 60 млрд грн.

Література [2; 4; 5; 8; 15; 18]

Тема 19. Доходи населення і соціальна політика держави

Питання для самоконтролю

1. Дайте характеристику видів доходів. Вкажіть відмінності між ними.
2. У чому різниця між номінальними і реальними доходами?
3. Які існують форми розподілу доходів?
4. Чому існує нерівність у розподілі доходів?
5. Які ви знаєте методи вимірювання нерівномірного розподілу доходів між різними верствами населення?
6. Назвіть основні інструменти, за допомогою яких держава здатна впливати на зменшення диференціації у розподілі доходів між окремими членами суспільства.

Основні поняття та категорії

Доходи, види доходів, номінальні доходи, реальні доходи, прожитковий мінімум, фізіологічний мінімум, індекс людського розвитку, функціональний розподіл доходів, факторні доходи (заробітна плата, рента, процент, прибуток), валовий дохід, граничний дохід, сімейний дохід, рівень життя, межа малозабезпеченості, крива Лоренца, коефіцієнт Джині, індекс злиденності, трансфертні платежі, соціальна політика держави, соціальні гарантії, соціальний захист.

Тестові завдання

1. Дохід – це:

- а) зарплата, яку отримав робітник за певний період;
- б) обсяг грошових надходжень за певний період;
- в) грошові надходження робітників і підприємств, отримані ними за певний період;
- г) зарплата та інші грошові надходження, отримані робітником за певний період.

2. Диференціація доходів – це:

- а) різниця у рівнях доходів, одержаних різними людьми за певний період;
- б) різниця між найбільшим та найменшим рівнем доходу, яка склалася у суспільстві;
- в) коригування доходів через державну податкову політику;
- г) співвідношення мінімальної пенсії та мінімальної зарплати.

3. Для оцінки рівня і динаміки доходів населення використовуються показники:

- а) номінальний дохід;
- б) особистий дохід;
- в) реальний дохід;
- г) грошовий дохід.

4. Під функціональним розподілом доходів розуміють:

- а) вторинний розподіл доходів між факторами виробництва;
- б) розподіл доходів між громадянами, сім'ями і домогосподарствами;
- в) розподіл доходів за факторами виробництва;
- г) розподіл доходів за їх функціями.

5. Прожитковий мінімум є індикатором визначення:

- а) межі багатства;
- б) межі бідності;
- в) вартості робочої сили;
- г) рівня життя населення.

Практичні завдання

1. Проаналізуйте динаміку темпів зростання доходів населення у 2007 р. кумулятивно з початку року (номінально).
2. Розгляньте зміни в розмірі прожиткового мінімуму в Україні за 2000–2007 рр. (в грн.).

Задача

Розрахуйте коефіцієнт Джині, якщо площа заштрихованої фігури, яка відображає фактичний розподіл доходів, дорівнює 65 кв. од., а площа трикутника, який відображає ситуацію абсолютної рівності доходів дорівнює 130 кв. од. Поясніть ситуацію розподілу доходів, якщо коефіцієнт Джині дорівнює:

- а) 1;
- б) зростає від 0 до 100 %.

Література [3; 5; 10; 12; 15]

Змістовий модуль IV. Закономірності розвитку світового господарства

Тема 20. Сучасна світова економіка

Питання для самоконтролю

1. У зв'язку з дією яких чинників світове господарство набуває ознак цілісності?
2. Які етапи пройшла світова економіка?
3. Дайте визначення міжнародного поділу праці, назвіть причини його виникнення і форми прояву.
4. У чому сутність теорії порівняльних переваг?
5. Коротко дайте характеристику найбільших регіональних інтеграційних угруповань. В які з них входить Україна?

Основні поняття та категорії

Світове господарство, міжнародний поділ праці, теорія абсолютних переваг, теорія порівняльних переваг, інтернаціоналізація економіки, транснаціональні корпорації, міжнародна економічна ін-

теграція, інтеграційні угруповання (АПЕК, АСЕАН, НАФТА, МЕРКОСУР), структура світової економіки.

Тестові завдання

1. Світове господарство – це:

- а) взаємовідносини між незалежними державами;
- б) сукупність національних економік, пов'язаних між собою господарськими зв'язками;
- в) сукупність економічних зв'язків між різними країнами;
- г) зовнішня торгівля.

2. Транснаціональні корпорації – це компанії, які:

- а) продають свої товари тільки урядам інших країн;
- б) отримують прибуток від торгівлі в країнах, що розвиваються;
- в) мають філіали в інших країнах;
- г) не сплачують податків на свої прибутки.

3. Відміна мита на товар, що імпортується, призведе:

- а) до зниження ціни цього товару на внутрішньому ринку;
- б) до зростання споживання цього товару;
- в) до скорочення виробництва цього товару в національній економіці;
- г) всі відповіді правильні.

4. Вкажіть, у яких формах можуть здійснюватися інтеграційні процеси:

- а) утворення філій великих фірм в інших країнах;
- б) утворення зон вільної торгівлі;
- в) усунення нетарифних бар'єрів у взаємній торгівлі;
- г) створення спільних науково-досліджувальних центрів.

5. Вкажіть, скільки етапів розвитку має світове господарство:

- а) 6;
- б) 3;
- в) 2;
- г) 4.

Практичні завдання

Підготуйте реферати за темами:

1. Проблеми входження економіки України у світове господарство.

2. Транснаціональні корпорації (ТНК) та їх роль у всесвітньому господарстві.

Задача

Припустимо, що в Росії один трактор виробляється за 500 робочих годин, одна тонна пшениці — за 50 годин. В Україні на один трактор витрачається 600 робочих годин, а на 1 тонну пшениці — 30 годин.

- 1) яка країна має порівняльні переваги у виробництві тракторів і у виробництві пшениці;
- 2) якщо між країнами існує вигідний обмін, а курс валют — 1 гривня = 20 рублів, то яким буде діапазон внутрішніх цін на українську пшеницю при тому, що Росія пропонує трактори за ціною 1 млн руб?

Література [1; 2; 5; 17–19]

Тема 21. Форми міжнародних економічних відносин

Питання для самоконтролю

1. Що являє собою міжнародний поділ праці?
2. Назвіть основні причини виникнення міжнародної торгівлі? Які обмеження міжнародної торгівлі може використовувати держава?
3. Назвіть основні етапи розвитку світової валютної системи. Поясніть їх особливості.
4. Дайте коротку характеристику суті, форм і напрямів вивозу капіталу.
5. Визначте причини і розкрийте форми міжнародної міграції робочої сили.

Основні поняття та категорії

Міжнародні економічні відносини, світова торгівля, міжнародний рух капіталу, міграція трудових ресурсів, науково-технічне і виробниче співробітництво, міжнародні валютні відносини, курс валюти, режими конвертованості валют.

Тестові завдання

1. Формою вивезення підприємницького капіталу є:

- а) прямі інвестиції;
- б) непрямі інвестиції;
- в) посередницькі інвестиції;
- г) портфельні інвестиції.

2. Існують такі теорії зовнішньої торгівлі:

- а) трудової вартості;
- б) відносних переваг (Рікардо);
- в) співвідношення факторів виробництва;
- г) абсолютних переваг А. Сміта.

3. В історії розвитку міжнародної валютної системи виділяють такі етапи:

- а) японська система;
- б) ямайська система;
- в) система “золотого стандарту”;
- г) Бреттон-Вудська система.

4. Європейська валютна одиниця з 1979–1999 рр.:

- а) долар;
- б) євро;
- в) марка;
- г) екю.

5. Форми міжнародної міграції робочої сили бувають:

- а) довгострокова;
- б) маятникова;
- в) сезонна;
- г) тимчасова.

Практичні завдання

Підготуйте реферати за темами:

1. МВФ – Україна: проблеми співробітництва.
2. Європейський валютний простір – концепція EURO.

Задача

Використайте статистичні дані, проаналізуйте ситуацію в Україні і встановіть співвідношення між еміграцією та імміграцією населення. З яких країн іммігрують, а в які країни українці емігрують? Вкажіть основні причини міжнародної міграції робочої сили.

Література [5; 12; 13; 18; 19]

Тема 22. Глобальні світові тенденції

Питання для самоконтролю

1. Які проблеми називають глобальними і в чому полягає їх сутність?

2. Які чинники зумовлюють процес глобалізації?
3. Охарактеризуйте основні шляхи подолання паливно-енергетичної кризи.
4. Які найважливіші шляхи розв'язання сировинної проблеми?
5. Чому глобалізація суперечливо впливає на світогосподарський розвиток?

Основні поняття та категорії

Глобалізація, глобальні проблеми, екологічна криза, класифікація глобальних проблем, парниковий ефект, приріст населення, природні ресурси, Чорнобильська трагедія, світовий океан, екологічне законодавство, урбанізація.

Тестові завдання

1. Поняття “глобалізація” увійшло в науковий обіг:

- а) на початку XIX ст.;
- б) у 20–30-х роках XX ст.;
- в) 60-х роках XIX ст.;
- г) 80-х роках XX ст.

2. Причини виникнення глобальних проблем різноманітні, серед них:

- а) причини природного і демографічного характеру;
- б) негативні наслідки господарської діяльності людей;
- в) побічні наслідки розвитку науки і техніки;
- г) усі відповіді неправильні.

3. Визначити, яка найзагальніша причина загострення глобальних проблем з погляду технологічного способу виробництва, у т. ч. продуктивних сил:

- а) швидка урбанізація населення;
- б) швидке й нерівномірне зростання населення;
- в) низький рівень впровадження ресурсо- та енергозаощаджуючих технологій;
- г) усі відповіді неправильні.

4. Зазначте найважливіші ознаки екологічної кризи:

- а) глобальні зміни клімату та виникнення парникового ефекту;
- б) поступове знищення озонового шару планети;
- в) зростання кількості жертв від природних катастроф (повеней, циклонів тощо);

- г) поступове вичерпання сировинних ресурсів;
- д) усі відповіді правильні.

5. Основними шляхами розв'язання екологічної проблеми є:

- а) швидкий розвиток і використання основних видів відновлюваної енергії;
- б) створення екологічно чистої вугільної енергетики;
- в) зазначте інший варіант;
- г) усі відповіді правильні.

Практичні завдання

1. Підготуйте реферати за темами:
 - 1.1. Діалектика глобального і національного на сучасному етапі розвитку цивілізації.
 - 1.2. Глобальні проблеми людства та способи їх розв'язання у процесі міжнародного співробітництва.
2. Вас запрошено на засідання Ради Міністрів, де обговорюються глобальні проблеми та шляхи їх подолання. Ви є представником нашої країни. Дайте коротку характеристику тієї ситуації, яка склалась в Україні. Використовуйте статистичні дані.

Література [2; 5; 6; 18; 19]

КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО ІСПИТУ

1. Предмет економічної теорії: концептуальні підходи.
2. Зародження та основні етапи розвитку економічної теорії.
3. Сучасні економічні теорії: загальна характеристика.
4. Методологія економічних досліджень.
5. Економічні категорії та закони, їх класифікація.
6. Економічні потреби, їх сутність та класифікація. Закон зростання потреб.
7. Основні фактори (ресурси) виробництва, їх характеристика.
8. Економіка: наука про обмеженість ресурсів і вибір.
9. Економічна система: її сутність та структурні елементи.
10. Перехідні економічні системи: основні риси та визначальні напрями трансформації.
11. Відносини та форми власності в трансформаційній економіці України.
12. Форми організації суспільного виробництва.
13. Товарне виробництво: умови виникнення, основні ознаки, види.

14. Товар та його властивості. Альтернативна вартість.
15. Теорії виникнення і сутності грошей. Функції грошей і їх еволюція.
16. Грошовий обіг і його закони.
17. Об'єктивні умови формування і розвитку ринку.
18. Сутність ринку, його структура та критерії розмежування.
19. Інфраструктура ринку: основні риси та елементи.
20. Ринок цінних паперів в Україні: формування і розвиток.
21. Фондова біржа: зміст, види, функції.
22. Біржа праці: суть та функції. Служба зайнятості в Україні.
23. Особливості становлення ринкових відносин в Україні.
24. Механізм саморегулювання ринкової економіки.
25. Попит. Закон попиту. Детермінанти попиту.
26. Пропозиція та чинники, що на неї впливають. Закон пропозиції.
27. Види цінової еластичності попиту, їх практичне значення та графічне вираження.
28. Діалектична взаємодія попиту і пропозиції. Ціна ринкової рівноваги.
29. Конкуренція: сутність, види та її роль у функціонуванні ринкової економіки.
30. Закон конкуренції: економічна основа та механізм.
31. Монополія та конкуренція. Антимонопольний закон України.
32. Мікроекономічний рівень господарювання та його основні суб'єкти.
33. Підприємство як суб'єкт ринкової економіки: зміст, види та основні ознаки.
34. Капітал як матеріальна основа підприємницької діяльності. Кругообіг і оборот капіталу.
35. Підприємництво: зміст, основні принципи та ознаки. Теорії підприємництва.
36. Організаційно-правові форми підприємницької діяльності в Україні.
37. Організаційні форми сучасного підприємства.
38. Капітал і праця. Трудові відносини в сучасній економічній системі.
39. Вартість робочої сили: дискусійні аспекти.
40. Заробітна плата: зміст, форми, системи.
41. Номінальна та реальна заробітна плата: її динаміка.

42. Витрати виробництва та їх структура.
43. Граничні витрати. Закон спадної віддачі.
44. Доходи і прибуток фірми: зміст, види.
45. Ринкова ціна: зміст, структура, функції. Чинники, що впливають на ціну.
46. Види цін, їх класифікація в ринковій економіці.
47. Причини виникнення, еволюція та види акціонерних товарів.
48. Акціонерний капітал. Прибуток корпорації та його розподіл.
49. Цінні папери: роль та основні види.
50. Проблеми акціонування у перехідній економіці України.
51. Специфіка аграрних відносин та форми власності у сільському господарстві.
52. Земельна рента, її види та механізм утворення. Ціна землі.
53. Диференційна рента: причини виникнення і механізм розподілу.
54. Проведення земельної реформи в Україні: її результати.
55. Макроекономічні проблеми в сучасній економічній теорії.
56. Суспільне відтворення. Модель кругообігу за потоками доходів та витрат.
57. Валовий внутрішній продукт (ВВП): його сутність і відтворювальна структура.
58. Методи розрахунку валового внутрішнього продукту (ВВП). Номінальний та реальний ВВП.
59. Економічне зростання: основні чинники, типи, показники.
60. Причини циклічного розвитку економіки. Фази класичного ділового циклу.
61. Теорія циклів М. Кондратьєва та її сучасне значення.
62. Ринок праці як регулятор зайнятості.
63. Проблеми зайнятості та відтворення робочої сили в Україні.
64. Безробіття: причини виникнення види та соціально-економічні наслідки. Закон Оукена.
65. Необхідність, основні методи та напрями державного регулювання економіки.
66. Фінанси: сутність, структура, функції. Фінансова система України.
67. Державний бюджет: структура доходів та видатків. Бюджетна політика уряду України.

68. Держбюджетний дефіцит і державний борг. Причини виникнення і джерела покриття.
69. Види податків. Крива А. Лаффера та визначення межі оподаткування.
70. Теорія монетаризму та засоби проведення монетарної політики в Україні.
71. Джерела, форми та види кредиту. Кредитна система України.
72. Банківська система: зміст, рівні, функції.
73. Проблеми та особливості формування банківської системи в Україні.
74. Інфляція: зміст, причини виникнення та шляхи регулювання.
75. Види та соціально-економічні наслідки інфляції. Крива Філіпса.
76. Доходи населення, їх види та джерела формування.
77. Структура грошових доходів населення України.
78. Рівень життя і його показники.
79. Нерівність доходів і проблема бідності. Крива Лоренца.
80. Система соціального захисту населення: її складові.
81. Глобалізація як тенденція соціально-економічного розвитку.
82. Об'єктивні передумови становлення та етапи розвитку світового господарства.
83. Міжнародний поділ праці і спеціалізація. Теорія порівняльних переваг.
84. Міжнародна торгівля та її особливості за сучасних умов.
85. Міжнародна міграція трудових ресурсів.
86. Форми міжнародного руху капіталів та міжнародна інвестиційна діяльність.
87. Міжнародна валютно-фінансова система: етапи її розвитку.
88. Причини виникнення, сутність та критерії класифікації глобальних проблем сучасності.
89. Міжнародне співробітництво в розв'язанні глобальних проблем.
90. Стан і перспективи розвитку економіки України.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАТЬ СТУДЕНТІВ

Викладання навчальної дисципліни “Економічна теорія” передбачає отримання теоретичних знань про закономірності функціонування економіки, роль держави в сучасних економічних системах,

сутність мікро- та макроекономічних процесів та їх регулювання, ознайомлення майбутніх фахівців з основами господарювання на мікрорівні та надання уявлення про основи міжнародних економічних відносин. Значна увага також приділяється практичним навичкам, які необхідні для самостійної практичної діяльності фахівців. Все це відображується у системі оцінювання знань, при якому враховується участь студентів у обговоренні та виконанні вправ на семінарах, виконання самостійних завдань та подання їх на перевірку викладачеві протягом семестру; виконання модульних контрольних робіт та складання екзамену в кінці навчального року.

Обговорення теоретичних питань та виконання практичних вправ на семінарах передбачає оцінювання за такими критеріями:

“Відмінно” – відповіді студентів виявляють всебічні і системні знання програмного матеріалу, засвоєння основної і додаткової літератури, чітке володіння понятійним апаратом, уміння застосовувати знання для аналізу конкретних економічних ситуацій. Відповіді характеризуються творчим підходом.

“Добре” – відповіді студентів виявляють всебічні і системні знання програмного матеріалу, засвоєння основної літератури, чітке володіння понятійним апаратом, уміння застосовувати знання для аналізу конкретних економічних ситуацій

“Задовільно” – відповіді студентів виявляють знання основного програмного матеріалу, засвоєння в основному інформації лекційного курсу, володіння необхідними методами аналізу економічних ситуацій із допущенням незначних помилок.

“Незадовільно” – відповіді студентів виявляють значні прогалини у знаннях програмного матеріалу, володіння окремими поняттями, методиками і допущенням у їх використанні принципових помилок.

Виконання самостійних завдань здійснюється послідовно, за графіком, відповідно до вивчення матеріалу. Контроль за виконанням самостійних завдань здійснюється один раз на тиждень (критерії ті, що і для оцінки роботи на семінарах). Особлива увага приділяється своєчасності виконання завдань та дотриманню графіка.

Протягом навчального семестру студенти виконують дві модульні письмові контрольні роботи, мета яких підвести підсумки та перевірити рівень оволодіння матеріалом, що входить до модуля – частини програмного матеріалу, який вивчено.

Підсумкова оцінка виставляється в кінці семестру за умови, що виконані:

- усі завдання, винесені на семінарські заняття і оцінені позитивними оцінками;
- виконані всі види самостійної роботи і оцінені позитивними оцінками;
- успішно виконані модульні контрольні роботи.

До екзамену допускається студент, який успішно виконав:

- всі завдання, винесені на семінарські заняття з позитивними оцінками;
- всі види самостійної роботи з позитивними оцінками;
- письмові контрольні роботи з позитивними оцінками.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Основна

1. *Баб'як М. М., Пешенкова Л. А., Рибчук А. В.* Економічна теорія: Навч. посіб. — К.: Центр навч. л-ри, 2005.
2. *Базилевич В. Д., Базилевич К. С.* Ринкова економіка: основні поняття і категорії: Навч. посіб. — К.: Знання, 2006.
3. *Бутук О. І., Волкова Н. І.* Економічна теорія: тренінг-курс: Навч. посіб. — К.: Знання, 2007.
4. *Вступ до економічної теорії: Підручник.* — 3-тє вид., допов. / За ред. З. Ватаманюка. — Л.: Новий Світ-2000, 2006.
5. *Економічна теорія: Політекономія: Підручник / За ред. В. Д. Базилевича.* — 7-ме вид., перероб. і допов. — К.: Знання-Прес, 2008.
6. *Єщенко П. С., Палкін Ю. І.* Сучасна економіка: Навч. посіб. — К.: Вища шк., 2005.

Додаткова

7. *Білецька Л. В., Білецький О. В., Савич В. І.* Економічна теорія: політекономія, мікроекономіка, макроекономіка: Навч. посіб. — К.: Знання, 2005.
8. *Гальчинський А. С., Єщенко П. С., Палкін Ю. І.* Основи економічних знань. — 2-ге вид. — К.: Знання-Прес, 2003.
9. *Дзюбик С. Д., Ривак О. С.* Основи економічної теорії: Навч. посіб. — К.: Знання, 2006.
10. *Добрынин А. И., Журавлева Г. П.* Общая экономическая теория. — СПб.: Питер, 2001.
11. *Економічна теорія / За ред. В. М. Тарасовича.* — К., 2006.

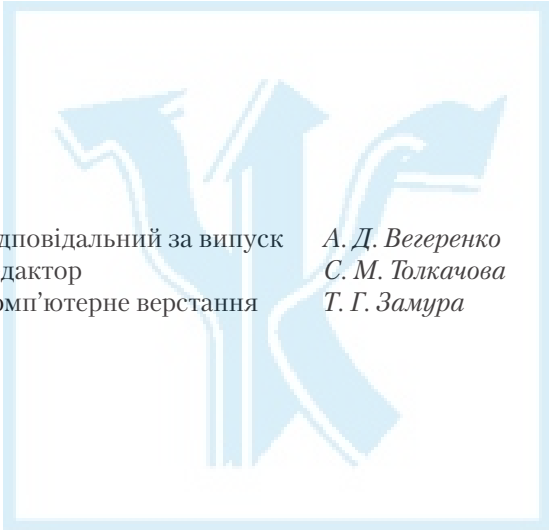
12. *Економічна* теорія: макро- і мікроекономіка / За ред. З. Ватаманюка, С. Панчишина. — К.: Альтернатива, 2004.
13. *Камаев В. Д. и колл. авт.* Экономическая теория: Учебник. — М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 1998.
14. *Кулішов В. В.* Основи економічної теорії: Підручник. — Л.: Магнолія плюс, 2005.
15. *Основи* економічної теорії: політекономічний аспект / За ред. Г. Н. Климка, В. П. Нестеренка. — 4-те вид. — К.: Знання-Прес, 2005.
16. *Основи* економічної теорія: Підручник / За ред. В. А. Предборського. — К.: Кондор, 2002.
17. *Політекономія*: Навч. посіб. / За заг. ред. Г. А. Оганяна. — К.: МАУП, 2003.
18. *Уразов А. У.* Основи економічної теорії: Навч. посіб. / А. У. Уразов, П. В. Маслак, І. В. Саух. — К.: МАУП, 2005.
19. *Чепінога В. Г.* Основи економічної теорії: Навч. посіб. — К.: Юрінком-Інтер, 2005.

МАУП

ЗМІСТ

Пояснювальна записка	3
Тематичний план дисципліни “Економічна теорія”	4
Зміст самостійної роботи студентів.....	6
Контрольні питання для підготовки до іспиту	51
Критерії оцінювання знань студентів.....	54
Список літератури.....	56

Відповідальний за випуск *А. Д. Вегеренко*
Редактор *С. М. Толкачова*
Комп'ютерне верстання *Т. Г. Замура*

Зам. № ВКЦ-3690

МАУП

Підп. до друку 10.11.08. Формат 60×84/16. Папір офсетний. Друк офсетний.
Ум. друк. арк. 3,37. Обл.-вид. арк. 3,39. Наклад 50 пр.

Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП)
03039 Київ-39, вул. Фрометівська, 2, МАУП

ДП «Видавничий дім «Персонал»
03039 Київ-39, просп. Червонозоряний, 119, літ. ХХ

*Свідоцтво про внесення до Державного реєстру
суб'єктів видавничої справи ДК № 3262 від 26.08.2008 р.*